

13 ביוני 2018

לכבוד :

יו"ר ועד הפנים והגנת הסביבה, ח"כ יואב קיש

חברי ועדת הפנים

שלום רב,

הנדון: עדכון לקראת הדיון ביום 18.6.18 בוועדת הפנים על אכיפת חוק הפיקדון

בהמשך לנייר העמדה שנשלח לקראת הדיון הקודם (מצ"ב), ברצוננו לעדכן בשתי נקודות מרכזיות:

1. בפועל חוק הפיקדון מעשיר מעסיקים עבריינים וצפוי לגלגל על הקופה הציבורית חובות של מיליוני

שקלים: ישנם מעסיקים המנכים משכר מבקשי המקלט את 20 האחוזים, אולם אינם מעבירים את הסכום המנוכה לקרן - אלא משלשלים את הכסף לכיסם, מדי חודש. ל"קו לעובד" ממשיכים להגיע עשרות מקרים בחודש בהם מעסיקים ניכו את הפיקדון משכרם של העובדים אבל לא הפקידו את חלקו או את כולו כדן, וזאת חרף התחייבויות של הרשויות לאכוף את החוק. **לא ייתכן כי מעסיקים ינצלו את חוק הפיקדון כדי לגנוב לכיסם 20% משכרם של מבקשי המקלט והמדינה לא תעשה דבר.** זאת אחריות המדינה ליישם את החוק אותו חוקקה, ולא להפוך אותו לאמצעי להתעשרות שלא כדן על חשבון העובדים.

יתרה מכך, במקרים של פשיטת רגל של חברות כוח אדם המעסיקות מאות מבקשי מקלט, כמו במקרה של "זרוע הזהב", נותרים העובדים ללא הכספים שנוכו ממשכורתיהם וללא מעסיק ממנו הם יכולים לתבוע אותם - **מי שיידרש להחזיר את הכספים לעובדים הינו הביטוח הלאומי, והחוב יתגלגל בפועל על הקופה הציבורית.** נוצר מצב שבו חוק הפיקדון חושף את מבקשי המקלט ואת הקופה הציבורית לגניבה. על המדינה ליצור מערך המאפשר השוואה בין סכום הכסף שנלקח מהעובדים לסכום הכסף שהופקד בקרן הפיקדון בפועל, כדי למנוע הישנות של מקרים כאלה. **חוק הפיקדון חותר תחת התכלית של עצמו: כספים שלא הופקדו לא מעודדים איש לצאת מישראל אלא להישאר עד לקבלתם במלואם, ובנוסף מביא להתעשרות עבריינית על חשבון העובדים החלשים ביותר ועל חשבון הקופה הציבורית.**

2. המדינה חייבת כספים שגבתה ביתר ממבקשי מקלט ואינה פועלת להחזירם:

הדיון הקודם נמסר כי מעובדים בתחום הניקיון נוכו למעלה מ- 20% מהשכר וזאת בשל פרשנות מוטעית של משרד הפנים לגבי אחוזי הגביה בענף זה. אף שהרשות מכירה בכך שנעשתה טעות בהנחיה ובחישוב ביחס לעובדים בענף הניקיון (מדובר להערכתנו בכמחצית מהעובדים), עד כה לא נמצאה דרך להשיב את הסכומים שנגבו ביתר מהעובדים ואף לא ניתנה הנחיה ברורה למעסיקים בנוגע להמשך הגביה. ראש מנהל שירות למעסיקים ולעובדים ברשות האוכלוסין מפנה למנהל ההסדרה והאכיפה במשרד העבודה והרווחה, אבל פתרון אין. **במילים אחרות: את הכסף יודעים לגבות, אך כאשר נדרש להחזירו, הרשות כופרת באחריותה על גביית היתר, והעובדים נותרים ללא כספם.** רשות האוכלוסין נתנה את ההוראה לגבות ביתר, כעת עליה למצוא את הדרך להשיב את הכספים ולא לגלגל את האשמה והטיפול לגופים אחרים.

25.4.2018

הנדון: חובת הפקדת פיקדון בגין העסקת מבקשי מקלט - ישיבת הוועדה ביום 29.4.18

במאי 2017 נכנס לתוקפו חוק הפיקדון לפיו אמורים מעסיקים לנכות 20% משכר עובדים שהם מבקשי מקלט, ולהפקידם בקרן פיקדון ייעודית שם יישמרו עד ליציאת העובד מישראל. מקורו של ההסדר נועד לחייב מעסיקים בהפרשות סוציאליות עבור מהגרי עבודה המועסקים בישראל, כאשר המטרה המקורית של החקיקה היא לצורך הגנה על זכויותיהם של עובדים זרים. אבל עבור מבקשי המקלט נבנה הסדר שתכליתו הפוכה: דרדור מבקשי מקלט לעוני על מנת לדחוק אותם מחוץ לישראל. המשמעות היא כי נלקחת חמישית משכרם הזעום של מבקשי מקלט, שהם קבוצת העובדים מהחלשות ביותר בשוק העבודה הישראלי. יש לזכור כי מדובר באוכלוסייה שהמדינה אינה מעניקה לה זכויות סוציאליות, קצבאות ואף לא ביטוח בריאות.

מנתונים שהגישה המדינה לבימ"ש במסגרת עתירה כנגד חוק הפיקדון עולה כי לאחר החלת חוק הפיקדון, **מחצית מהפליטים ומבקשי המקלט מרוויחים פחות משכר מינימום**. הפעלת הפיקדון מזה כשנה, הביאה להחרפה משמעותית במצבם של מבקשי מקלט, הקטינה מאוד את הכנסתם הדלה ופגעה באופן דרמטי ביכולתם להתקיים בכבוד. אימהות חד-הוריות, המתפרנסות בקושי רב כדי לקבץ שקל לשקל, מתקשות לכלכל ולהאכיל את ילדיהן; קורבנות מחנות העינויים בסיני, אנשים מצולקים בגופם ובנפשם, הנאבקים להוציא את לחמם, מוותרים על טיפול רפואי ופסיכיאטרי; ועוד ועוד.

בנוסף לכל אלה, לאחר קרוב לשנה של הפעלה, מתברר כי **יישום החוק לוקה בכשלים כה חמורים, והרשלנות בטיפול מביאה לגזל של מיליוני שקלים מכיס העובדים**. התפיסה המנחה את רשות האוכלוסין וההגירה היא, שאין לה שום אחריות לדאוג לכסף שהחרימה מהעובדים החלשים במשק, ותחת זאת האחריות לפתרון הבעיות מוטלת על עמותות, על המעסיקים, או ארגון ההגירה הבינלאומי.

כעבור שנה מיישום החוק, מתברר, על סמך מאות פניות למחלקת הפיקדונות ברשות, כי **כרבע מהעובדים אשר משכרם נוכתה ההפקדה לקרן - לא הופקדו ולו שקל אחד בקרן הפיקדון**. לנתח משמעותי אחר - כרבע נוסף מכלל העובדים - הופקדו רק חלק מהסכומים שנוכו, והתבצעה הפקדה חסרה. רק פחות ממחצית מהעובדים נהנו מהפקדה בהתאם לחוק.

24 עובדים אשר הגיעו ל"קו לעובד" בחודשים האחרונים יצאו מישראל בלא הכספים שנוכו משכרם, מאחר שכספים אלה מעולם לא הופקדו. מאות עובדים שמשכרם נוכו 20% לקרן מדי חודש, גילו כי החברה שניכתה מהם את הסכום הזה "זרוע הזהב" התפרקה, ומעולם לא העבירה להם את כספי הפיקדון לקרן. **עובדים אלה, נותרו בלא הכספים המגיעים להם, מאחר שהרשות לא דאגה לאכוף את החוק בזמן אמת והם יאלצו להגיש תביעת חוב לביטוח הלאומי לקבלת השכר שנגנב מהם**.

קו לעובד הגנה על זכויות עובדים

תל אביב נחלת בנימין 75, ת.ד. 2319 תל-אביב יפו 61022 טל: 03-6883766 פקס: 03-6883537
חיפה הרצל 18, חדר 224, חיפה 33121 טל: 04-8643350 פקס: 04-8644238
נצרת מרכז הבשורה - איזור המעיין, ת.ד. 2694, נצרת 16126 טל: 04-6082228 פקס: 153-4-6082228

הסיבה לכשלים אלה היא משולשת: התפרקות מהחובות המוטלות על גוף שהופקד על מיליוני שקלים משכר העבודה של אוכלוסייה מוחלשת וענייה, היעדר אכיפה מוחלט, ואי הנגשה של מידע לעובדים על העברת הניכויים, הנגשה שיכולה היתה למנוע מהם לגלות מאוחר מדי - כי הסכומים המנוכים אינם מועברים ליעדם.

הנגשת מידע לעובדים - החוק הרלוונטי נחקק כבר בשנת 2014 ונכנס לתוקפו לפני כשנה (מאי 2017). יחד עם זאת, הרשות אינה מפעילה מענה – בכתב ובעל פה – לעובדים בשפתם אודות הניכויים מהשכר והפקדתם בקרן. רק לאחרונה, ולאחר פניות חוזרות ונשנות של קו לעובד, החלו פקידי משרד הפנים לספק ל"מסתנן" בעת הגעתו לחידוש האשרה תדפיס בעברית ובו מידע אישי עדכני על ההפקדות שבוצעו. במקרים בהם טענו העובדים בפני הפקידים כי הכספים המופיעים בתדפיס חסרים, הם נשלחו אחר כבוד ל"קו לעובד", על מנת שהארגון יטפל בנושא, זאת בנוסף למאות העובדים שהגיעו אלינו עד לאותו שינוי מדיניות רק בכדי לקבל את המידע על הפקדותיהם. ההתנערות מחובותיה של הרשות והשלכתן על ארגון חברה אזרחית הפועל, רובו ככולו, תודות לעבודת מתנדבים, אינו אלא התפרקות הרשות מסמכויות שניתנו לה בחוק.

היעדר מידע נגיש פוגע בעובדים כעת באופן מיוחד, שעה שהחלטות בדבר גירוש צפוי מתקבלות (ונהפכות) חדשות לבקרים, ורבים אינם בטוחים מה יעלה בגורלם. עוד ועוד מבקשי מקלט מגיעים אלינו עם תלויים המעידים לכאורה על ניכויים שבוצעו מהשכר, אך לאחר פניות בשםם לרשות מתברר כי הניכויים כלל לא הועברו ליעדם. חלק מהעובדים אשר מקבלים מעמד פליט במדינות אחרות יוצאים מישראל בלא הכספים שנוכו משכרם, בעוד שאחרים בוחרים לבטל טיסות ולהישאר בישראל עד לבירור העניין. עוד נציין, כי בימים אלה התפרקה חברת ענק אשר העסיקה כאלף מבקשי מקלט, וחברה זו – על פי הידוע לנו ועל פי מידע שכבר הועבר לרשות – לא הפקידה למרבית העובדים הללו את מלוא הכספים שנוכו בקרן הפיקדון. מידע בזמן אמת שהיה ניתן לעובדים, היה מונע את הקטסטרופה בה נוכו משכרם עשרות אלפי שקלים ולא הועברו ליעדם.

התמונה כולה, לרבות מקרים רבים מספור בהם מתברר מאוחר מדי כי הכספים שנוכו לא הועברו ליעדם, מדגישים את ההכרח המידי בהנגשת המערכת ובמתן המידע לעובדים בשפתם. התנערות מחובה זו משמעה התפרקות מוחלטת מסמכות, המביאה להתעשרות מעסיקים עבריינים ולגזל של עובדים אשר ישראל דוחקת ליציאתם מהארץ. אין צורך לומר, כי מצב שבו עובדים לא יכולים לצאת מישראל עם כספם אף מסכל את תכליתו המוצהרת של החוק (הפסולה כשלעצמה) והיא "עידוד" יציאתם של ה"מסתננים" מישראל.

הנגשת מידע וסיוע למעסיקים - מעסיקים רבים מוצאים את עצמם בסבך ביורוקרטי בו הם לא זוכים לסיוע מהמדינה ונסמכים על עמותת "קו לעובד". אנו מטפלים במקרים רבים בהם מעסיקים מחזיקים הוכחות בידיהם לכך שהפקידו את הכספים, אך אלו לא מופיעים בפיקדון. מקרים נוספים בהם ישנם ניסיונות להפקיד את הכספים ואלו לא צולחים. מתוך חשש ובלבול - מעסיקים רבים מנכים את 20%

קו לעובד הגנה על זכויות עובדים

תל אביב נחלת בנימין 75, ת.ד. 2319 תל-אביב יפו 61022 טל: 03-6883766 פקס: 03-6883537
חיפה הרצל 18, חדר 224, חיפה 33121 טל: 04-8643350 פקס: 04-8644238
נצרת מרכז הבשורה - איזור המעיין, ת.ד. 2694, נצרת 16126 טל: 04-6082228 פקס: 153-4-6082228

מהשכר של העובד אך בפועל לא מצליחים להפקיד את הסכומים בקרן למרות ניסיונות חוזרים ונשנים. כאמור, אין למעסיקים סיוע מהרשויות לפתרון הבעיות הללו, והם מוצאים עצמם בחשש מסנקציות בשל חוסר המוכנות של המדינה והתנערותה מאחריות.

השבת כספים שנגבו ביתר - אין כל מחלוקת כי עד לאחרונה החזיקה הרשות בפרשנות מוטעית לגבי גובה הסכום שיש לנכות משכרו של עובדים בענפים מסוימים, וזו תורגמה להודעות מטעות למעסיקים. כתוצאה מכך, מעסיקים של עובדים של חברות קבלן בתחום הניקיון, למשל, ניכו משכרם סכומים גבוהים מאלו שהותרו בחוק. לאחרונה שינתה הרשות את הפרשנות האמורה, אולם פטרה עצמה מחובתה להשיב כספים שנגבו ביתר ומוחזקים אצלה. תשובת הרשות לטענות "קו לעובד" אודות ההשבה הדרושה, היתה כי אין מחובתה של הרשות לעשות דבר ועל "קו לעובד" (!) לרכז עבודה פניויות מאוכלוסייה מוחלטת (שכאמור לעיל, אף אין לה יכולת עצמאית לקבל מידע מהרשות אודות כספה).

זמני פעילות בנק המזרחי בנתב"ג - סניף הבנק שבנתב"ג אשר בו אמורים עובדים היוצאים מישראל לקבל את כספם, אינו פתוח בכל מועדי הטיסות, ועל כך אנו מתריעים מזה כשנה. במענה לכך שוב ביקשה הרשות ש"קו לעובד" יודיע לה על מועדי הטיסות הרלוונטיות מבעוד מועד, כדי שתדאג שהסניף יהיה פתוח ויאפשר לעובדים לקבל כספם. האם אין הרשות, המחזיקה במיליוני שקלים הנובעים משכר עבודה של עובדים חלשים, ובמקביל התקשרה במכרז עם אחד הבנקים הגדולים במדינה – אינה מסוגלת לוודא כי שעות פתיחת הבנק תואמות למועדים בהם יכולים אותם עובדים לקבל את כספם?

היעדר אכיפה - מזה שנה בה חל חוק הפיקדון ומכוחו מנוכה חמישית משכר העובדים. למיטב ידיעתנו, הן רשות האוכלוסין וההגירה, הן משרד העבודה והרווחה, לא ביצעו ולו פעולת אכיפה אחת נגד מעסיקים אשר הפרו את החוק ולא העבירו את הסכומים שניכו משכר עובדיהם, לקרן הפיקדון. מעסיקים שהשאירו בידיהם את כספי העובדים, התעשרו מהעבירות, ובהיעדר כל סנקציה משמעותית, הפך הדבר לתמריץ.

בכבוד רב,

נועה קאופמן, רכזת מבקשי מקלט, קו לעובד

העתק: עו"ד שוש שמואלי, מחלקת בג"צים, פרקליטות המדינה

קו לעובד הגנה על זכויות עובדים

תל אביב נחלת בנימין 75, ת.ד. 2319 תל-אביב יפו 61022 טל: 03-6883766 פקס: 03-6883537
חיפה הרצל 18, חדר 224, חיפה 33121 טל: 04-8643350 פקס: 04-8644238
נצרת מרכז הבשורה - איזור המעיין, ת.ד. 2694, נצרת 16126 טל: 04-6082228 פקס: 153-4-6082228